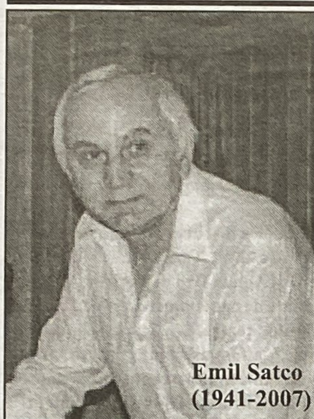

Emil Satco
(1941-2007)

★ Justiţie şi onoare ★

ICONAR

★ Director: Ioana - Andreea Pânzar ★

• SOCIETATEA PENTRU CULTURĂ ROMÂNEASCĂ „MIHAI EMINESCU" DIN REGIUNEA CERNĂUŢI •
• LIGA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI DIN REGIUNEA CERNĂUŢI - UCRAINA •
• ASOCIAŢIA CULTURALĂ FLONDOR RĂDĂUŢI - ROMÂNIA •

★ CERNĂUŢI - RĂDĂUŢI - ROGOJEŞTI • An IV(SERIE NOUĂ) • Nr. 3(9) • 2008 ★

EMIL SATCO - CĂRTURARUL BUCOVINEI

A trecut un an de când Bucovina este mai săracă prin pierderea unuia din marii ei cărturari: Emil Satco.

Modest dar tenace, Emil Satco a marcat ultimii 25 de ani din cultura Bucovinei prin editarea unor ghiduri biobibliografice de mare importanţă pentru orice cercetare ştiinţifică.

Atunci când politrucii comunişti nu discutau de Bucovina ci de Moldova de Sus, Emil Satco „a îndrăznit" să iasă din canoanele proletcultiste şi să introducă termenul de „Bucovina" în toate titlurile cărţilor sale.

Emil Satco a fost un vizionar care a presimţit că va sosi timpul când se va putea scrie liber despre Bucovina. În biroul său de la Biblioteca Judeţeană din Suceava, cărturarul sintetiza, cu migală, unele din marile contribuţii la bibliografia Bucovinei.

Prieten şi colaborator al lui Erich Beck, cel ce a dat patru volume din faimoasa sa *Bibliographie zur Landeskunde der Bukovina*, Emil Satco însuşi ne-a dat în anul 2004 faimoasa, deja, Enciclopedie a Bucovinei, în 2 volume.

Emil Satco a fost un cercetător aparte al vieţii compozitorului Tudor cavaler de Flondor, vizitând-o pe fiica acestuia, Florica Racovitză, înainte de Revoluţie, la domiciliul ei de la Bucureşti. Nu i-a fost frică de numele Flondor, ca multor personaje de ieri şi de azi, cărora le e frică de eroul Bucovinei.

Contribuţia lui Emil Satco la cultura Bucovinei cu greu va putea fi egalată. Bucovina, însă, nu l-a răsplătit pe măsură. Emil Satco s-a „stins" demn, dar şi-a lăsat în loc fiica.

Emil Satco era printre puţinii care aprecia, admirativ, publicaţia „Clopotul Bucovinei". A promis redacţiei un articol omagial pentru Tudor cavaler de Flondor, în acest an cu ocazia comemorării centenarului morţii. Dar, timpul s-a „grăbit" cu Emil Satco! Nu a apucat să scrie articolul promis, promisiune care a fost onorată, cu succes, de fiica sa !

O să ne lipseşti, Emil Satco! Întotdeauna „Clopotul Bucovinei", răsfoindu-ţi valoroasele contribuţii la cultura Bucovinei, îşi va aduce aminte, cu stimă, de întâlnirile de la Biblioteca Bucovinei.

Prof. Mihai Pânzaru- Bucovina

VOLUME PUBLICATE:

1. **Muzica în Bucovina**. Ghid. Suceava, Biblioteca Judeţeană, 1981, 198 pag.
2. **Arta în Bucovina**. Vol. I, Suceava, Biblioteca Jud., 1984, 300 pag.
3. **Arta în Bucovina**. Vol. II, 1991, 209 pag.
4. **Artişti plastici din Bucovina**. Suceava, 1991, 69 pag.
5. **Prefectura. Repere istorice**. (în colab.). Iaşi, Editura Junimea, 1995, 159 pag.
6. **Personalităţi bucovinene**. Dicţionar, Vol. VIII. (în colab.), Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera", 1997, 219 pag.
7. **Dicţionar de literatură**. **Bucovina** (în colab.), 1993, 264 pag.
8. **Bucovina. Contribuţii cultural-ştiinţifice**. Dicţionar. IX Suceava, 2000, 473 pag.
9. **Antologia poeţilor români din Bucovina**. Iaşi, Editura Junimea, 2003, 184 pag.
10. **Ştefan cel Mare şi Sfânt. Mari aniversări. 1504-2004. Documente**. Suceava, Fundaţia Culturală „Leca Morariu", 2004, 64 pag.
11. **Enciclopedia Bucovinei**, vol. 1 (693 pag.), vol. 2 (767 pag.), Suceava, Editura Princeps Edit, 2004.
12. **Pentru promovarea artei şi literaturii în Bucovina. Fundaţia Culturală a Bucovinei la un deceniu de existenţă**. Suceava, 2005.

100 DE ANI DE LA MOARTEA COMPOZITORULUI
MEDALION TUDOR cavaler de FLONDOR

Tudor Flondor s-a născut la 10 iulie 1862, la Storojineț, într-una dintre acele mari familii din Bucovina, care au făcut istoria acestui pământ românesc. Era al treilea din cei șapte copii pe care i-au avut Gheorghe și Isabela (n. Dobrovolschi de Buchenthal) Flondor. Dintre cei șapte copii, Aglaia, Constantin, Tudor, Ioan (Iancu), Elena, Ecaterina și Nicolae (Nicu), toți cu înclinații muzicale, destinele a trei dintre ei și-au pus amprenta definitiv asupra vieții culturale și politice a Bucovinei. Iancu (3.VIII.1865, Storojineț - 19.X.1924, Cernăuți) a rămas în amintirea urmașilor ca un mare luptător unionist, președinte al Adunării Constituante care a votat unirea Bucovinei cu România (la 27 octombrie 1918) și șeful primului guvern român din provincie, calitate în care a pus bazele noii administrații românești în Bucovina: a introdus limba română în învățământ, administrație, justiție etc., a angajat funcționari din rândul autohtonilor, a militat pentru recuperarea depozitelor din băncile austriece, a sprijinit presa românească, a promovat democratizarea vieții publice ș.a. Nicu (1872-1959) a făcut parte din Delegația României la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), a fost deputat liberal în Parlamentul României și a ocupat, de trei ori, fotoliul de primar al Cernăuților, ultimul mandat încheiat în tragica zi de 28 iunie 1940. Tudor Flondor nu s-a implicat în viața politică, deoarece pasiunea și talentul său în domeniul muzical au fost predominante, el dedicându-și viața carierei componistice și dirijorale, înrâurind puternic viața culturală românească a Bucovinei austriece.

Tudor Flondor și-a petrecut copilăria la Storojineț, unde a dobândit primele cunoștințe de pian de la D-ra Adolfina Wohlfarth, guvernanta familiei, absolventă a Conservatorului de la Lvov. De altfel, în familia Flondorenilor, muzica ocupa un loc central: mama, Isabela, era o bună pianistă și solistă vocală, apărând și în concerte publice. Copiii știau să cânte bine la cel puțin un instrument: Elena la pian, Ion (Iancu) la violoncel, Nicu la pian. Ultimii doi cochetau și cu compoziția. În anii copilăriei, într-un accident de călărie, Tudor și-a pierdut auzul la urechea stângă, defect pe care l-a ascuns, cu discreție, toată viața.

În timpul studiilor secundare, la liceul „Aron Pumnul" din Cernăuți, Tudor Flondor a stat în gazdă la un văr de-al tatălui său, care se numea tot Gheorghe Flondor, un mare iubitor de muzică, flautist, membru al *Verein zur Förderung der Tonkust in der Bukowina* (*Societatea pentru promovarea artei muzicale în Bucovina*), marea societate muzicală a Bucovinei, care avea aceeași vârstă ca și Tudor Flondor. În casa unchiului său, i-a cunoscut tânărul Flondor pe marele dirijor Adalbert Hřimaly, pe violonistul Leon Goian, pe Basil Duzinkiewicz și L. Koffler, care, împreună, puseseră bazele unui cvartet de coarde. Stimulat de unchiul său, Tudor Flondor va frecventa și cursurile școlii de muzică ce funcționa pe lângă *Verein zur Förderung der Tonkust in der Bukowina*, singura școală de muzică din Bucovina, care a pregătit viitori mari muzicieni, soliști instrumentiști, compozitori, dirijori, dintre care amintim doar pe Eusebie Mandicevschi și Alexandru Zavulovici. La școala de muzică, Tudor Flondor va studia vioara cu Joseph Zwoniczek, iar noțiunile de teorie-solfegii cu Adalbert Hřimaly.

Proaspăt absolvent al liceului, în 1882, Flondor a fost acceptat într-o trupă de teatru de amatori din care făceau parte, printre alții, Vasile Morariu (fiul mitropolitului Silvestru Morariu), director de scenă și Aglaia Drogli (sora lui Mihai Eminescu), actriță diletantă. Tudor Flondor, în calitate de capelmaistru, se ocupa de realizarea aranjamentului muzical al reprezentațiilor teatrale. Mica trupă, ce-și ținea spectacolele într-o sală a hotelului „Moldavie", a fost asimilată, în 1883, de *Armonia*, societatea muzicală românească ce va suplini, multă vreme, lipsa unor instituții culturale românești fundamentale: Filarmonica, Opera și Teatrul Național. În 1883 Titu Maiorescu, care venise la Cernăuți pentru a-l determina pe baronul Hurmuzachi să cumpere moșiile unor mănăstiri aflate în Moldova (Probota, Dobrovăț ș.a.), pentru ca acestea să nu cadă în mâini străine, a asistat și la un spectacol al *Armoniei*, prilej cu care își notează în *Jurnalul* său: „Vineri 18 Fevr./2 Martie 1883. Cernăuți. A nins peste noapte… Aseară, teatru de diletanți al societății românești de aici, într-o sală a otelului Moldavia, în etajul I. Tânărul jurist Flondor dirija orchestra (tânăr simpatic, zvelt), un frate mai mic toba mare (nostim de tot), alți școlari și studenți, celelalte instrumente, V. Onciu flaut, gentilul violoncel, uň mic și încântător băiat Isopescu ș.a.m.d. Locuri vreo 200, sala ticsită (a 70 de crăițari, dar numai cu invitație, nu putea intra ori-cine). Era acolo toată lumea mare și mijlocie din Cernăuți […]. S-a jucat *Drumul de fier*, așa și așa; dar *Florin și Florica*, admirabil de bine și, în cea mai mare parte, inteligent. Remarcabil comic un domn (care juca pe bâlbâitul Colivescu) […], excelentă, și în unele pasagii de o ștrengărească drăgălășenie sora lui Eminescu, doamna Drogli, bărbatul ei profesor la Școala normală de învățători. Un oarecare Popescu (Gh. Popescu-Albescu, n.n.), pe Florin, neîndemânatec în joc, dar de-a dreptul splendid în cântec. Întreaga reprezentație admirabil de reușită și de plăcută". În scurt timp, societatea *Armonia* devine centrul artistic principal al românilor din capitala Bucovinei, iar Tudor Flondor, inima ei, acționând pe multiple planuri: compunea muzica pentru scenă, dirija orchestra și corul, mai și juca în unele piese. Știa să cânte la aproape toate instrumentele și, în plus, avea și o frumoasă voce de bariton.

În 1882 Tudor Flondor a început studiile la Facultatea de Drept din Cernăuți, fără a-și întrerupe activitatea din cadrul *Armoniei*. În această perioadă a compus intens, iar lucrările sale sunt preluate imediat de corul *Armoniei* și prezentate unui public entuziast. Pentru cor bărbătesc a compus: *Cântecul marinarilor*, *Cântec vânătoresc* (versuri de Vasile Bumbac), *La o viorică* (versuri de D. Bolintineanu), *Lăcrămioare* (versuri de V. Alecsandri), *Mândruliță de demult* (versuri de V. Alecsandri) și *Somnoroase păsărele* (versuri de M. Eminescu). În 1883 pune în scenă și primele sale comedii cu cântece *Rămășagul* și *Nunta țărănească*, brodate pe versuri de Vasile Alecsandri. Și tot în acel an vede lumina rampei *Lița Pescărița*, operetă pe un libret de N. A. Bogdan. În 1884, la 25 ianuarie, artiștii *Armoniei* ies la rampă cu opereta *Rusaliile*, pe un libret de V. Alecsandri, iar la 22 februarie, cu *Cinel-Cinel*, vodevil într-un act, libretul aparținând tot lui Alecsandri. Toate aceste vodeviluri și operete, cu aerul lor patriarhal, cu muzica caldă, cu puternice accente folclorice, în care dansurile populare aveau un rol important, interpreții costumați în portul popular românesc, erau la inima spectatorilor. Și, chiar dacă muzica era mai elevată, și deci mai greu de receptat, ele au avut o puternică înrâurire în sensul cultivării gustului pentru arta românească autentică.

Tânărul compozitor, aflat în culmea gloriei, este nevoit să renunțe la studiile de drept, plecând, la dorința părinților, să studieze agricultura la Viena. Aici, în paralel cu studiile la *Hochschule für Bodenkultur* (Facultatea de Agricultură), continuă să-și cultive înclinația sa spre muzică. A fost, la început, membru al unei formații corale, înființată de Eusebie Mandicevschi, pentru ca mai târziu să se integreze în societatea studenților români din capitala imperială, *Junimea Română*, în cadrul căreia a închegat un cor, pe care l-a dirijat până la reîntoarcerea sa în Bucovina, în 1886. Profită de faptul că este la Viena și își continuă studiile muzicale cu Robert Fuchs, la *Akademie für Musik und darstellende Kunst*. În capitala Imperiului îl cunoaște pe Teochar Alexi, care-i scrie libretul la opereta comică în trei acte *Noaptea Sf. Gheorghe*, pe care o compune între anii 1884-1885. La 26 martie 1885, după lungi repetiții, artiștii *Armoniei* o prezintă publicului, evenimentul fiind considerat ca o etapă de vârf în activitatea societății, dar și a compozitorului. Succesul operetei a fost asigurat de subiectul (ales din mediul sătesc) și de melodiile populare care l-au inspirat de compozitor. Subiectul operetei a fost inspirat de o legendă populară. Niculuță, țigan tânăr și chipeș, dar sărac, dintr-o șatră stabilită lângă un sat de români, se îndrăgostește de frumoasa Chivuța, fiica Bulibașei Ursu. Bulibașa se împotrivește căsătoriei dintre cei doi, pentru că vrea un ginere bogat. În același timp, în sat, o altă dramă sentimentală trăiesc Viorica, fiica văduvei Stana și Ionel, fiul primarului. Cei doi se iubesc, dar sunt împiedicați să se căsătorească, pe de o parte, de vechilul moșiei boierului din partea locului, Tănase Piperiu, care o curtează pe Viorica, iar pe de altă parte, de tatăl flăcăului, care o place pe Stana și vrea să se însoare cu ea. Toți îndrăgostiții apelează la diferite farmece și vrăjitorii și ajung și la Baba Rodica, țiganca din șatră pricepută la descântece din dragoste. Ea le prezice tuturor că-și va găsi fiecare, după inima sa, iubirea dorită, în noaptea de Sf. Gheorghe. Opereta are un final fericit: Ionel se căsătorește cu Viorica și Niculuță cu Chivuța.

La premieră, multe scene au fost repetate, la cererea publicului. Că opereta a plăcut, cu toate că încă nu era îndeajuns de finisată, o dovedește cronica apărută după cea de a doua reprezentație, în „Czernowitzer Zeitung": „[…] Muzica lui Flondor este în mare parte originală și caracteristică, folosind în mod fericit melodii cu adevărat naționale și populare, iar acolo unde părăsește acest teren și trece în urmele muzicii de operetă ni se prezintă plăcută și înviorătoare […]. Compozițiunea lui Flondor dovedește nu numai un talent muzical însemnat, ci cu toată tinerețea compozitorului și o deosebită îndemânare […]". Notăm și numele interpreților:

100 DE ANI DE LA MOARTEA COMPOZITORULUI MEDALION TUDOR cavaler de FLONDOR

Iancu Cocinschi, Maria Mandicevschi (mama compozitorului şi muzicologului Eusebie Mandicevschi), G. Cernăuţeanu, dr. Gh. Popescu (ulterior Albescu), Aglaia Drogli.

Compozitorul va relua lucrul la operetă, aducându-i îmbunătăţiri şi, într-o haină nouă, va fi jucată cu acelaşi succes în zilele de 10, 11 şi 12 mai 1907. După 30 de ani, compozitorul Mihail Jora, îmbracă opereta într-o nouă haină orchestrală şi o prezintă la Opera Română din Bucureşti, cu o distribuţie de zile mari şi sub bagheta dirijorului Constantin Pavel. Unii cronicari nu ezită, atunci, să-l aşeze pe Tudor Flondor între „ctitorii operei româneşti".

Revenit de la studii, Tudor Flondor se stabileşte la conacul din Rogojeşti, moştenit de la bunica sa, preferând să se îndeletnicească cu agricultura. Sătenii l-au ales chiar primar între 1889-1905, ca dovadă a respectului de care se bucura. În tot acest timp compune lucrări muzicale, majoritatea fiind prezentate în premieră la Societatea *Armonia*, de care nu s-a despărţit niciodată. În 1887, cronicarul „Revistei Politice" din Suceava vorbea despre „meritele cele mari, pe care le-a câştigat D-l Tudor cav. de Flondor prin compoziţiile sale, menite numai şi numai Societăţii *Armonia*". Este deputat în Dieta provincială şi în Parlamentul de la Viena. În 1898 s-a mutat împreună cu soţia şi copiii săi într-o casă închiriată din Cernăuţi. Acest lucru a însemnat şi revenirea în mijlocul prietenilor săi din *Armonia*, conducerea căreia a preluat-o în scurt timp. O perioadă fastă pentru Societatea muzicală *Armonia* a fost cea în care Tudor Flondor s-a aflat la pupitrul orchestrei societăţii şi apoi la conducerea acesteia (până în 4 martie 1906). Este foarte adevărat că muzica lui Ciprian Porumbescu era omniprezentă în mai toate manifestările artistice, contribuind substanţial la trezirea spiritului naţional. Dar nu i se poate refuza lui Tudor Flondor meritul de a fi fost, în Bucovina ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea şi în primii ani ai secolului al XX-lea, figura centrală a vieţii muzicale. Mai mult decât atât, prin lucrările sale, inspirate din folclorul românesc şi din viaţa de zi cu zi a satului bucovinean, a adus acel suflu înnoitor de care se simţea atâta nevoie. Într-o Bucovină în care limba germană era oficială, într-o Bucovină sufocată de atmosfera babilonică creată de implantările străine, spectacolele în care erau valorificate principalele elemente ale specificului naţional românesc (graiul, portul popular, dansul, obiceiurile străbune), aveau darul de a trezi şi menţine speranţa în naţiunea română.

La 4 mai 1901 are loc premiera celei de a doua operete a lui Tudor Flondor, de mare întindere, *Moş Ciocârlan*, pe un libret de Constantin Berariu. Regia era semnată de Grigore Pantazi, figură cunoscută a scenei româneşti cernăuţene. Reprezentaţiile au fost adevărate sărbători naţionale. Tema operetei viaţa unei mici comunităţi româneşti dintr-un sat de munte, care are de făcut faţă lăcomiei unui bătrân cămătar şi obiceiurilor strămoşeşti legate, în special, de căsătorie, a stârnit un entuziasm deosebit. Cunoscutul muzician german A. Hřimaly, profesor la Şcoala Societăţii Filarmonice, o numeşte „o adevărată operă naţională" şi-i trimite autorului o scrisoare de felicitare. Distribuţia a fost următoarea: Aglaia Lupu (viitoarea Onciul), Hedwig Bucher (Haliţchi), Grigore Pantazi (în rolul lui Moş Ciocârlan), Gheorghe Sârbu (Farfuridis), Adrian Forgaci (Notarul), Ştefan Scalat (Stan), Constantin Berariu (Gheorghe), Constantin Hostiuc (Chirilă). Întregul ansamblu (artişti, cor, dansatori) trecea de 80 de persoane. Toată presa cernăuţeană s-a întrecut în a aduce cuvinte de laudă compozitorului şi spectacolului în sine care „de douăzeci de ori după olaltă de s-ar fi reprezentat tot era teama să rămâi fără bilet de intrare din cauza nespusei îmbulzeli a publicului". Cronici laudative s-au consemnat în „Bukowinaer Post", „Bukowinaer Rundschau", "Bukowiner Nachrichten" în care se apreciază opereta ca „ein denkwürdiger Erfolg" („un eveniment memorabil"). O cronică foarte amănunţită a publicat „Czernowitzer Zeitung" din 7 mai 1901 subliniind că e vorba de o operă cu „muzică originală, clădită pe motive naţionale româneşti. Cu laudă trebuie remarcată mai cu osebire orchestraţia. Orchestra străluceşte în lumina deplină a muzicii moderne, fără să-şi piardă întru nimic caracteristica naţională". Dar cea mai interesantă observaţie aparţine cronicarului ziarului „Bukowinaer Rundschau", Joseph Czeikel, care a intuit esenţa contribuţiei lui Tudor Flondor: „Dieser ist es, welcher ohne merkliche Absicht in gewissen Sinne eine nationale Wiedergeburt des rumänischen Volkes in der Bukowina vorbereitet" (Acesta, Tudor Flondor, n.n. este cel care, fără vădită intenţie, pregăteşte într-un anumit spirit renaşterea naţională a poporului român din Bucovina). Succesul piesei a determinat conducerea *Armoniei* s-o reia în primăvara anului următor. Primul spectacol a avut loc la 12 mai 1902, cu acelaşi succes ca la premieră. Au urmat alte două spectacole la 15 şi 18 mai. A fost, după cum se consemnează în „Deşteptarea", un adevărat triumf al artei muzicale româneşti pe pământul Bucovinei. „Joi (15 mai n.n.) a participat un public românesc din toate părţile Bucovinei, încât teatrul nu mai încăpea de atâţia spectatori…". Citām în continuare din aceeaşi publicaţie, în care se spune: „Pe cât de însufleţitoare a fost muzica, pe atât de fascinatoare a fost reprezentarea. Tablourile pitoreşti de grupări şi mişcări ale corului pe scenă, bogat în frumuseţe, răpeau ochii… Cântarea uşoară şi precisă storcea admiraţie entuziastă… Baletul din actul III a fost dansat cu multă preciziune şi frumuseţe… Reprezentaţiile au fost o reînoită şi deplin succesă serbare a artei române pe pământul Bucovinei, graţie geniului creator al compozitorului şi prestaţiunilor impozante ale *Armoniei*. D-l Tudor cav. de Flondor a condus în persoană reprezentaţiile (…) a fost aclamat de public în mod entuziast şi i s-a oferit o cunună grandioasă de lauri i-a fost oferită în semn de admiraţie şi recunoştinţă".

Partitura operetei a fost solicitată de Reuniunea muzicală din Sibiu, care o pune în scenă cu ajutorul unor artişti de la Societatea *Armonia* din Cernăuţi şi o prezintă, în ziua de 4/17 iunie 1905, ca un corolar al serbărilor prilejuite de sărbătorirea a 25 de ani de existenţă. La pupitrul orchestrei a fost Tudor Flondor, iar scenografia a semnat-o Grigore Pantazi. După o prezentare elogioasă a compozitorului, căruia îi publică şi fotografia, cronicarul revistei consemnează: „Reprezentaţia a reuşit peste aşteptările tuturor. Dr. Grigore cavaler de Pantazi a fost admirabil regizor şi perfect actor în rolul zgârcitului Moş Ciocârlan. D-na L. Cosma, ajutată de o voce dulce de soprană şi de o înfăţişare nespus de drăgălaşă, a jucat pe Florica, nepoata zgârcitului, având un succes rar, extraordinar pentru o diletantă (…). D-ra Olar în rolul Tincuţei (prietena Floricăi), mlădioasă şi foarte naturală în mişcări, cu o frumoasă, limpede, plăcută şi binecuvântată voce de alt, a plăcut mult publicului (…). Prea simpaticul tenorist bucureştean Ştefănescu, în rolul ciobanului Stan (iubitul Floricăi), ne-a răpit de la început în actul I (…) unde cântă cu o voce puternică, cu căldură şi minunată predare". Sunt apreciaţi, pentru prestaţiile deosebite şi ceilalţi interpreţi: I. Crişan (Chirilă, beţivul satului), actorii Damian (primarul), Enescu (Gheorghe, iubitul Tincuţei), E. Borcea (notarul), Ganea (cârciumarul Kir Farfuridis), adăugând că „Toate celelalte roluri au fost fără excepţie foarte bine interpretate şi succesul operetei a fost complet (…). Vineri, sâmbătă şi duminică, trei seri de-a rândul s-a prezentat opereta. Sala teatrului a fost plină şi nu numai publicul românesc, dar şi străinii cereau încă o reprezentaţiune, aceasta însă n-a fost posibil, dl. Dr. Pantasi fiind silit de interesele sale a ne părăsi duminică noaptea". Analizând cronicile timpului, ca şi partiturile existente la Florica Flondor-Racovitză, muzicologul Corneliu Buescu conchide că e vorba, fără nici o exagerare, de „un moment important din viaţa cultural artistică a Bucovinei, care corespundea, în fapt, cu naşterea operetei de esenţă naţională românească". Succesul operetei a determinat Reuniunea din Sibiu să o reia, în august, acelaşi an, iar în 1906 s-o joace la Bucureşti, pe scena Ateneului, cu prilejul Expoziţiei Naţionale din 13 septembrie 1906. Martor la spectacol, marele istoric Nicolae Iorga scria în „Semănătorul": „Opera lui Tudor Flondor, *Moş Ciocârlan*, e o dibace potrivire a motivelor şi scenelor populare într-o intrigă uşoară şi nevinovată, cu un erou care nici nu înduioşează, nici nu stârneşte râsul. Totuşi, această operetă a încălzit mai mult sala decât opera mult mai meşteşugită a unui compozitor din Apus, cu faimă veche şi mare. Lucrare a unui român din Bucovina, a unui boier român de acolo, închinată vieţii ţărăneşti bucovinene, pentru curăţia şi frumuseţea ei, apoi întrupată de un cor ardelenesc, în care cântau femei din cea mai aleasă societate românească a Sibiului, şi tineri din „inteligenţă" şi, în sfârşit, înfăţişată pe scândurile celui dintâi teatru al României Jubiliare, înaintea unui auditoriu de tineri deprinşi a recunoaşte şi aplauda semnele vremilor nouă, *Moş Ciocârlan*, cu certele sale de cârciumă, cu vânătorile sale de urs, cu păcălelile sale din pădure, cu hora lui largă, ajungea, cu mult mai presus de valoarea lui muzicală, un simbol, un sfânt şi mare simbol". Compozitorul şi dirijorul Tudor Flondor a cunoscut, la Bucureşti, „cele mai glorioase momente ale vieţii sale. Întreaga simţire românească recunoştea că opereta *Moş Ciocârlan* este o lucrare originală, de o valoare deosebită, ţesută cu simplitate pe motive populare, şi cu o acţiune unitară, bine condusă, desprinsă din viaţa satului moldovenesc". Opereta a fost prezentată în cinci spectacole, după care interpreţii din Cernăuţi şi din Sibiu vor face o călătorie pe malul mării.

La 10 mai 1907 artiştii *Armoniei* prezintă la Teatrul orăşenesc opereta lui Tudor Flondor, *Noaptea Sf. Gheorghe*. La pupitrul orchestrei, în timpul primelor două acte s-a aflat, pentru ultima oară, compozitorul, aflat într-o mare suferinţă fizică. După al doilea act, la pupitrul dirijoral a trecut prof. Anton Koller. Atunci, lui Tudor Flondor i s-a înmânat o baghetă şi i-au fost aduse mulţumiri publice pentru cei 24 de ani de slujire devotată a societăţii şi a fost numit „dirigent onorar".

Pentru a-şi recăpăta sănătatea, în primăvara anului 1908 pleacă împreună cu fratele său la Schlachtensee, o mică staţiune aflată lângă Berlin, unde îşi află sfârşitul, pe 10 iunie 1908. Trupul său a fost readus în Bucovina şi înmormântat la Rogojeşti, în apropierea locurilor pe care le-a îndrăgit atât de mult. Ziua de 2 iulie 1908 a fost zi de doliu. Toţi membrii *Armoniei*, reprezentanţi ai celorlalte societăţi muzicale din Bucovina, mii de ţărani din Rogojeşti şi din împrejurimi, l-au petrecut pe ultimul drum pe cel care a fost sufletul vieţii muzicale din Bucovina, aproape un sfert de secol şi unul dintre cei mai de seamă creatori români de operetă de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Corul condus de Amuliu Liteanu a interpretat „cântările funebrale".

Compoziţiile lui Flondor nu au atins cota de popularitate a corurilor compuse de Ciprian Porumbescu, care erau o replică hotărâtă la politica de deznaţionalizare. „Precum Ciprian Porumbescu reprezintă mediul familiar al preoţilor, tot aşa Tudor Flondor reprezintă clasa boierilor români, asupra căreia influenţa timpurie a culturii străine nu a putut exercita o presiune de deznaţionalizare". Corurile lui Tudor Flondor se înscriu pe aceeaşi linie, numai că ele abordau o altă tematică: viaţa de la ţară, cu atmosfera sa patriarhală, un lirism duios, care predispuneau la meditaţie. Cât priveşte vodevilurile şi operetele sale, contribuţia lor la amplul proces de răspândire a culturii româneşti este neîndoielnic.

Şi nu putem încheia decât cu cuvintele lui N. Tcaciuc-Albu, scrise în 1934: „Operetele sale [ale lui T. Flondor, n.n.] *Moş Ciocârlan* şi *Noaptea Sfântului Gheorghe*, cari s-au dovedit viabile şi cari se prezintă acum numai la Cernăuţi, ar trebui salvate pentru viaţa muzicală a ţării întregi. N-avem mulţi ca dânsul. Figura lui nu trebuie să rămâie numai un nume istoric, ci creaţiunile sate trebuie înviate, înfăţişate în lumina lor adevărată şi popularizate". Din păcate operetele lui Tudor Flondor, astăzi, nu se mai joacă nicăieri în ţară, cu atât mai mult la Cernăuţi. Deşi multe din lucrările acestui compozitor, care a însemnat atât de mult pentru Bucovina acelor vremi, sunt de o reală valoare, unii muzicologi nu ezită în a-i atribui un singur merit acela de a fi compus cea mai frumoasă melodie pe versurile lui Mihai Eminescu: *Somnoroase păsărele*. Aceasta, deoarece, într-o vreme când s-au scris acele lucrări de muzicologie, Tudor Flondor era un nume interzis, iar melodia amintită era singura care se cânta la Radio Bucureşti, fără a i se menţiona autorul.

Bibliografie

[1] N. Tcaciuc-Albu, *Vieaţa şi opera lui Tudor Flondor*, Cernăuţi, 1933, p. 9-11.
[2] *Ibidem*, p. 12.
[3] Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice*, Publicate cu o introducere, note, facsimile şi portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu, vol. II (1881-1886), Bucureşti, 1940, p. 161, 162; Victor Morariu, *Maioresciene*, în „Institutul de literatură", nr. 17, Cernăuţi, 1940, p. 17-18.
[4] Zeno Vancea, *Creaţia muzicală românească, sec. XIX-XX*, Vol. I, Bucureşti, Ed. Muzicală, 1968, p. 166.
[5] N. Tcaciuc-Albu, *op. cit.*, p. 15-17.
[6] Robert Fuchs (15.II.1847 19.II.1927, Viena) compozitor austriac şi profesor de teoria muzicii la Conservatorul din Viena.
[7] Teochar Alexi (1843, Braşov 22.X.1907, Braşov) scriitor şi traducător. Vezi *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, Bucureşti, 1979.
[8] *Reprezentaţie de binefacere a Armoniei*, în „Czernowitzer Zeitung", 2 mai 1885.
[9] Emil Satco, *Tudor Flondor. O viaţă închinată promovării muzicii naţionale româneşti în Bucovina*, în „Ethos", nr. 2, 1991, p. 22-23.
[10] *Societatea „Armonia"*, în „Revista politică", I, nr. 18, 1 februarie 1887, Suceava, p. 12, 13.
[11] Emil Satco, *op. cit.*, p. 24; „Deşteptarea", an IX, nr. 24, 29 martie 1901.
[12] „Deşteptarea", an XI, nr. 31, 26 aprilie (9 mai), 1901.
[13] „Deşteptarea", X, nr. 36, 9/22 mai 1902, p. 2; Corneliu Buescu, *Restituiri muzicale. Carol Miculi şi Tudor Flondor*, p. 153.
[14] *Serbări muzicale la Sibiu*, în „Familia", XLI, nr. 23, 5/18 iunie 1905, p. 266.
[15] Corneliu Buescu, *op. cit.*, p. 155-157.
[16] N. Iorga, *Cronică*, în „Semănătorul", V, nr. 29, 24 septembrie 1906.
[17] Corneliu Buescu, *op. cit.*, p. 163.
[18] Liviu Rusu, *Muzica în Bucovina*, în *Muzica Românească de azi. Cartea Sindicatului Artiştilor Instrumentişti din România*, scoasă de P. Niţulescu, Bucureşti, 1939, p. 812.
[19] Viorel Cosma, *Muzicieni din România. Lexicon biobibliografic.* vol. III (F-G) Bucureşti, Editura Muzicală, 2000, p. 75-80; Doru Popovici, *Muzica corală românească*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1966, p. 79.

Alis Niculică, doctor în istorie

MISIUNE JURNALISTICĂ LA CRASNA

Şcoala din Crasna - construită cu ajutorul României

Echipa redacţională a publicaţiei „Clopotul Bucovinei" a vizitat în data de 6 mai a.c. Şcoala din Crasna, construită şi cu sprijinul Statului Român.

Ne-am interesat de o serie de aspecte privind păstrarea identităţii naţionale şi am constatat că o serie de lideri români n-au mai trecut pe aici de foarte mult timp. Astfel, doamna Aurica Bojescu, nu a mai trecut de aproape 8 ani pe la Crasna, deşi la Bucureşti călătoreşte de 8 ori pe an. Supărarea doamnei Aurica Bojeşcu pe elevii şi profesorii de la Şcoala din Crasna, constă în faptul că nu i s-a acordat cuvântul la inaugurarea şcolii, decât după cuvântul constructorilor, ceea ce a supărat-o enorm şi în consecinţă a şters şcoala de pe lista vizitelor, care sunt oricum, efemere, prin satele româneşti. Am comunicat conducerii Şcolii din Crasna că a beneficiat din partea României în ultimii 3 ani de 170.000 dolari SUA pentru proiecte culturale, ceea ce a fost un şoc.

Referitor la cărţi româneşti, ni s-a relatat despre sosirea în ultimii ani a numai doi saci de manuale uzate care au fost trimise la maculatură !! Nu au primit nici o carte din cele 10.000 aduse de doamna Cernov de la Bucureşti !

În ceea ce priveşte cărţile editate cu banii României, de Editura „Alexandru cel Bun" de la Cernăuţi, conducerea Şcolii din Crasna nu a auzit de nici un titlu şi nu a primit nici o carte. Singurele cărţi româneşti intrate în biblioteca şcolii sunt cele ale lui Dragoş Tochiţă.

Români, ajutaţi Şcoala din Crasna cu cărţile româneşti necesare procesului instructiv-educativ şi păstrării identităţii româneşti !!

Redacţia „Clopotul Bucovinei" (Cernăuţi)

Poetul Arcadie Opaiţ cu elevii de la şcoala din Crasna

Revista „Iconar"(serie nouă) apare într-un nou format şi continuă programul perioadei 1995-1997. Revista „Iconar" este supliment literar al publicaţiei „Clopotul Bucovinei" pe perioada cât se tipăreşte la Cernăuţi.
Senior editor: Arcadie Opaiţ
Preşedinte de onoare: Alexandru Racovitză-Flondor
Redactor şef: dr. Ana Pânzaru

Adresa Redacţiei: Cernăuţi, Piaţa Centrală nr. 9
Autorii poartă răspunderea pentru conţinutul articolelor. Punctul de vedere al redacţiei poate să nu coincidă întotdeauna cu al autorului.

ISSN 1223-9526
Imprimare
ТзОВ "Буковинський видавничий дім"
58000 м. Чернівці, вул. Прутська, 29
Tiraj: 5000 exemplare
Comanda

Difuzare gratuită
"ДЗВІН БУКОВИНИ"
Засновник: Опаіц Аркадій Сильвестрович
Адреса: УКРАЇНА, м. Чернівці 58000, Центральна площа №9.